

УДК 338.48

О. І. Дребот,

д. е. н., професор, член-кореспондент НААН, Інститут агроекології
і природокористування Національної академії аграрних наук України

ORCID ID: 0000-0003-2681-1074

К. О. Бабікова,

к. с.-г. н., Інститут агроекології і природокористування
Національної академії аграрних наук України

ORCID ID: 0000-0002-9726-0671

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.12.42

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ ЗБАЛАНСОВАНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

O. Drebot,

Doctor of Economic Sciences, professor, corresponding Member of NAAS, Head of the department
for institutional support of environmental management, Institute of Agroecology and Nature Management of NAAS

K. Babikova,

PhD in Agricultural Sciences, Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS

ASPECTS OF DEVELOPMENT OF RECREATIONAL TOURISM OF BALANCED NATURE USE

У статті проаналізовано динаміку туристичних потоків виїзних і в'їзних туристів, а також проведено аналіз і зроблено висновок, що з кожним роком збільшується галузь туристичної діяльності. За даними ООН, визначено що у 2017 р. збільшилася кількість турпродуктів, відповідно вона стає більш інвестиційно привабливою, а також збільшується кількість робочих місць і підприємств.

Запропоновано інноваційні нововведення, які пов'язані із туристичними об'єктами, зокрема, зелений туризм, який включає відвідування туристами сільської місцевості у контексті відпочинку в екологічно чистих районах; екстремальний та пригодницький, який включає різні пригодницькі тури, які стали інновацією у контексті туризму.

Доведено, що розробка аспектів розвитку рекреаційного туризму збалансованого природокористування необхідна для відтворення ресурсів у рекреаційно-туристичному господарстві, який є одним із основних етапів щодо дотримання еколого-економічної ефективності. Оскільки еколого-економічна ефективність з точки зору рекреаційно-туристичної діяльності в контексті природокористування є ознакою збалансованості розвитку та етапу стимулювання еколого-економічної та соціальної безпеки, збереження і відновлення довкілля за умови повного задоволення потреб сучасних та майбутніх поколінь у рекреаційно-туристичних ресурсах. Адаже перспективи майбутніх досліджень полягають у необхідності комплексного підходу, який повинен включати різноманітні та взаємопов'язані правові, еколого-економічні, організаційно-правові заходи, сформувані чіткі принципи розвитку рекреаційно-туристичного збалансованого природокористування, а також зменшити негативний вплив на навколишнє природне середовище і збільшити позитивний, забезпечить не тільки збереження природних ресурсів, але і значний прибуток від їх експлуатації, який буде позитивно впливати на поліпшення еколого-економічної безпеки цих регіонів, а також передбачається виконання низки питань: дослідження різноманітних аспектів функціонування туристично-рекреаційної діяльності збалансованого природокористування в умовах Євроінтеграції, а також напрямів на перспективу у сфері туризму на сучасному етапі.

The article analyzes the dynamics of tourist flows of outbound and inbound tourists, as well as an analysis of the growing number of tourist activities every year. According to the UN, it is determined that in 2017 the number of tourism products increased, respectively, it becomes more attractive for investment, as well as the number of jobs and businesses.

Innovative innovations related to tourist attractions have been proposed, in particular, green tourism, which includes tourists visiting the countryside in the context of recreation in ecologically clean areas; extreme and adventure, which includes various adventure tours that have become an innovation in the context of tourism.

It is proved that the development of aspects of the development of recreational tourism of sustainable nature is necessary for the reproduction of resources in the recreational and tourist economy, which is one of the main stages in terms of environmental and economic efficiency. As ecological and economic efficiency from the point of view of recreational and tourist activity in the context of nature management is a sign of balanced development and a stage of stimulation of ecological and economic and social safety, preservation and restoration of environment provided full satisfaction of needs of present and future generations in recreational and tourist resources. After all, the prospects for future research are the need for an integrated approach, which should include a variety of interrelated legal, environmental, economic, organizational and legal measures, to form clear principles for the development of recreational and tourist

sustainable nature, as well as reduce the negative impact on the environment and increase positive, will ensure not only the conservation of natural resources but also significant profits from their exploitation, which will have a positive impact on improving the environmental and economic security of these regions, as well as a number of issues: research on various aspects of tourism and recreation in sustainable European integration, as well as directions for the future in the field of tourism at the present stage.

Ключові слова: туристичний бізнес, ринок туристичних послуг, євроінтеграція, рекреаційно-туристична діяльність.

Key words: tourist business, market of tourist services, European integration, recreational and tourist activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток туризму для кожної країни має великі переваги щодо еколого-економічної ролі та привабливості того чи іншого регіону. Розвиток туристичної діяльності позитивними факторами впливає на рівень зайнятості населення, а також на споживчий попит. На сьогодні еколого-економічний розвиток України визначається аспектами економічної політики, яка буде сприяти розвитку та зближення із досвідом ЄС між прикордонними та транскордонними регіонами в контексті розвитку збалансованості забезпечення рекреаційно-туристичної діяльності.

Територія України — це складний і розмаїтий комплекс географічних, природно-кліматичних, гідрологічних та інших факторів, а також ресурсів тваринного та рослинного світу, унікальність сполучення, яких обумовлює формування незвичайного за властивостями рекреаційно-оздоровчого потенціалу багатьох регіонів нашої країни. Значна кількість об'єктів культурної та архітектурної спадщини, музеїв та інших пам'яток, пов'язаних із видатними історичними подіями та особистостями, визначає високий рівень привабливості національних туристичних маршрутів для пізнавального, розважального та пригодницького проведення дозвілля, в регіонах України сформована також досить потужна інфраструктура гостинності, розміщення та обслуговування вітчизняних і зарубіжних туристів [1].

Саме в сфері туристично-рекреаційної діяльності проблема посилення антропогенного впливу продуктивної людської активності, набуває надзвичайно складного та суперечливого змісту. З одного боку, навіть у ході задоволення розмаїтого комплексу потреб туристів у забезпеченні масового відпочинку відбувається загострення протиріччя між економічними (збільшення прибутку підприємств та відповідних надходжень до бюджету, покращення торговельного балансу держави, стимулювання інфраструктурного розвитку територій, створення нових робочих місць) та медико-біологічними (оздоровлення, підтримка належного психофізіологічного стану) й со-

ціально-гуманітарними (підвищення культурно-освітнього рівня, розвиток самоосвіти й комунікації, формування моральних та етичних цінностей, просвітництво та ін.) функціями туризму. Виконання економічних функцій насамперед передбачає масштабне залучення до процесів створення і комерційної реалізації туристичних продуктів все більшого обсягу унікальних природних ресурсів для задоволення потреб максимально широкого кола потенційних туристів. Наслідками такого роду залучення майже неодмінно стають погіршення стану довкілля, вичерпання природних ресурсів, порушення балансу екосистеми територій, руйнування біосферних утворень та інші негативні явища. Здійснення медико-біологічних та соціально-гуманітарних функцій, навпаки, передбачає необхідність дбайливого збереження унікальних природних об'єктів, підтримки незмінного стану та охорони природного середовища, відновлення ресурсів довкілля [2].

З іншого боку, переважно антропоцентричний характер продуктивної активності людства тривалий час обумовлював використання екстенсивного підходу до експлуатації ресурсів природного середовища, що визначався суто споживчою орієнтацією процесів економічного зростання, егоїстичною спрямованістю на вичерпання існуючої ресурсної бази тощо. Таким чином, збільшення добробуту суспільства на базі активізації продуктивної господарської діяльності об'єктивно розширює можливості користування широкими верствами населення широким колом природних об'єктів, придатних для рекреації, але водночас об'єктивно звужує якість відпочинку через погіршення стану біосферного середовища загалом [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Попри певний науковий доробок та існуючі підходи рекреаційної туристичної діяльності, слід зазначити, що проблеми, які є пов'язані з дослідженням аспектів розвитку туристичної діяльності в Україні не втрачають своєї акту-

альності питання до сьогоднішнього дня. Зокрема дослідженню зазначеного питання присвячена велика кількість публікацій таких провідних вчених: О. Бейдик, М. Бойко, В. Герасименка, І. Антоненко, Т. Галушкіна, Л. Грановська, А. Черчик та ін. Проте досі залишається дискусійним та відкритим питанням щодо подальшого дослідження розвитку туристичної діяльності в контексті збалансованого природокористування.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є розвиток аспектів рекреаційного туризму збалансованого природокористування в контексті євроінтеграції та впровадження їх. Зокрема передбачається виконання низки питань: дослідження різноманітних аспектів функціонування туристично-рекреаційної діяльності збалансованого природокористування в умовах Євроінтеграції, а також напрямів на перспективу у сфері туризму на сучасному етапі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі досліджень нами виявлено, що однією основою є розвиток аспектів збалансованості природокористування як важливого виду туристично-рекреаційної діяльності та певною мірою і розвитком малих за кількістю підприємств адже галузь розвивається динамічно і потребує інноваційних форм та їх територіальної організації.

Протягом останніх десятиліть важливе місце у світовій економіці займає туристична галузь, яка тісно пов'язана з такими галузями економіки, як транспорт, торгівля, будівництво тощо. Щодо економічних показників, то інвестиції в туристичний бізнес доволі невеликі, а розмір прибутку є досить достатнім. Згідно з даними ВТО відсоткове співвідношення у світовому ВВП — 9 %, експортні послуги — 30 %, експортні послуги — 6 %, більше ніж 235 млн осіб задіяні в туристичній сфері. Як свідчать дані, у 2015 р. послугами туристичної сфери скористалися 983 млн осіб, а вже у 2017 р. спостерігалася тенденція до збільшення до позначку в 1 млрд осіб, за цей самий період товарообіг збільшився до 1,2 трлн дол. США [3].

Розвиток туристичної галузі в Україні безпосередньо залежить від таких секторів економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, виробництво товарів широкого вжитку і туристичного призначення. Туризм розглядають як одну з провідних галузей в сфері струк-

турної перебудови економіки. Нині кожен шостий мешканець планети принаймні раз на рік виїжджає за кордон. Таким чином, із 7,5 мільярдів населення подорожують 1 мільярд 230 тисяч — кількість мандрівників майже дорівнює населенню Китаю. А у 2050 році, за прогнозами Міжнародної організації туризму, подорожуватиме вже кожен четвертий [4].

На сьогодні поетапно відбувається розвиток туристичної галузі у контексті збалансованого природокористування. Аналізуючи світові дані, можна підсумувати, що кількість туристів щороку 179 збільшується, і це має позитивну динаміку. Якщо аналізувати певні області України, то бачимо, що існує все необхідне для розвитку туризму. Адже в Україні затверджено Державну програму розвитку туризму та курортів на період до 2022 року, в контексті цього в Україні поетапно розпочали розвивати туристичну галузь.

Досліджуючи динаміку туристичних потоків виїзний і в'їзний туризм, бачимо, що він суттєво збільшується з кожним щороку, у результаті чого покращується діяльність туристичної галузі, а також еколого-економічна сфера. За даними ООН, у 2017 р. збільшилася кількість турпродуктів, відповідно вона стає більш інвестиційно привабливою, а також збільшується кількість робочих місць і підприємств (табл. 1).

Згідно з даними Державної служби статистики, у 2017 році 26,4 млн українців виїхало за кордон, з них: 99% у приватних цілях, 0,46% туристів та 0,04 % осіб у службових справах. На відпочинок українці найчастіше їздили до Туреччини, Єгипту, Болгарії, Ізраїлю та Греції. Держстат України у своїх розрахунках посилається на дані Держприкордонслужби й повідомляє, що лише 120 тис. осіб виїжджали на відпочинок як організовані туристи. Хоча до тієї ж Туреччини минулого року з'їздили понад 1,2 млн українців (рис. 1). Мабуть, така різниця в цифрах пов'язана з тим, що наші люди вважають за краще скромно замовчувати на кордоні, куди й навіщо вони їдуть, маскуючи мету поїздки за формулюванням "приватна поїздка". З 26,5 млн українців саме так зробили 99% тих, хто виїжджав за кордон [5].

Це питання є предметом постійної уваги вітчизняних та зарубіжних науковців, а також СОТ, ЮНЕП 64 й інших міжнародних організацій [6—10]. Негативний вплив туризму на країни, що не мають достатніх технічних і фінансових можливостей для поповнення використаних туристами ресурсів та ліквідації заподіяних ними відходів, часто значно пере-

Таблиця 1. Динаміка туристичних потоків в Україні за період з 2005—2018 рр.

Роки	Кількість іноземців, які відвідали Україну	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України	В тому числі загальна кількість туристів		
				Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	Іноземні туристи
1	2	3	4	5	6	7
2005	17630760	16453704	1825649	566942	932318	326389
2006	18935775	16875256	2206498	868228	1039145	299125
2007	23122157	17334653	2863820	336049	2155316	372455
2008	25449078	15498567	3041655	1282023	1386880	372752
2009	20798342	15333949	2290097	913640	1094170	282287
2010	21203327	17180034	2280757	1295623	649299	335835
2011	21415296	19773143	2199977	1250068	715638	234271
2012	23012823	21432836	3000696	1956662	773970	270064
2013	24671227	23761287	3454316	2519390	702615	232311
2014	12711507	22437671	2425089	2085273	322746	17070
2015	12428286	23141646	2019576	1647390	357027	15159
2016	13333096	24668233	2549606	2060974	453561	35071
2017	14229642	26437413	2806426	2289854	476967	39605
2018	15323154	27426571	2987639	2385038	483401	41634

Джерело: [10].

вищує збитки, завдані довіллю місцевим населенням [11; 12].

З кожним днем все більше Європейська спільнота стурбована негативною дією туризму на навколишнє природне середовище, зокрема: забрудненням природних об'єктів; деградацією природних ландшафтів через надмірне споживання ресурсів; втратою біорізноманітності тощо. У цьому ж контексті актуальним завданням стає розроблення аспектів еколого-безпечного розвитку в інтересах усього суспільства сьогодення.

Згідно нормативно-правовим документом Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [13], завдання якого є формування сприятливих умов для активізації роз-

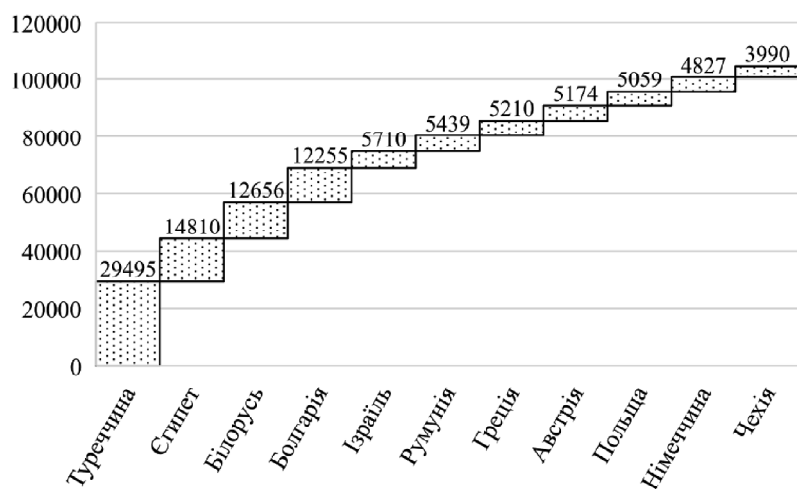

Рис. 1. Динаміка країн, де українці відпочивали у 2017 року

Джерело: [10].

витку галузі туризму та курортів відповідно до міжнародного стандарту якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави загалом, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі. В цій Стратегії передбачено стратегічні цілі розвитку сфери туризму.

Адже зростання якості державного управління на регіональному рівні відображені в "Стратегії розвитку туризму

та курортів на період до 2026 року" [13] та інших планових документах щодо соціально-економічного розвитку регіонів, вона об'єктивно умовлюється такими обставинами [14—17].

Розробка аспектів нормативно-правового забезпечення рекреаційної сфери передбачає імплементацію законодавства ЄС та урахування досвіду країн ЄС, внесення доповнень до існуючих законодавства: "Про туризм" та "Про курорти", створення національної туристичної системи, що має сприяти залученню інвестицій у розвиток рекреації, зокрема:

- охоплення населення рекреаційно-туристичними послугами;

- охоплення певних груп населення рекреаційно-туристичними послугами в контексті збалансованого природокористування;

- збільшення кількості суб'єктів господарювання, а також доходів від сфери туризму;

- розвиток суміжних галузей в контексті ЄС;

- збільшення доходів;
- поліпшення соціально-економічного розвитку регіону.

Для збільшення привабливості регіонів, які є пов'язані із туристичними об'єктами необхідно запровадити інноваційні нововведення зокрема такі:

1. Зелений туризм, який включає відвідування туристами сільської місцевості у кон-

тексті відпочинку в екологічно чистих районах.

2. Екстремальний та пригодницький, який включає різні пригодницькі тури, які стали інновацією у контексті туризму.

Таким чином, для розробки аспектів розвитку рекреаційного туризму збалансованого природокористування необхідне відтворення ресурсів у рекреаційно-туристичному господарстві, який є одним із основних етапів щодо дотримання аспектів еколого-економічної ефективності. Оскільки еколого-економічна ефективність з точки зору рекреаційно-туристичної діяльності в контексті природокористування є ознакою збалансованості розвитку етапу стимулювання еколого-економічної та соціальної безпеки, збереження і відновлення довкілля за умови повного задоволення потреб сучасних та майбутніх поколінь у рекреаційно-туристичних ресурсах.

ВИСНОВКИ

З вищенаведеного можна зробити висновок Україна має всі об'єкти щодо розвитку та стати однією з кращих рекреаційно-туристичних країн світу але аналіз сучасного стану свідчить про те, що ефективність її діяльності стримується через невирішеність певної низки проблем. Водночас це удосконалення нормативно-правового забезпечення, а також функціонування туристичної галузі в контексті збалансованості природокористування та вирішення їх або у доповнення при необхідності внесення змін до чинного законодавства; концепцій та стратегій усіх видів рекреаційно-туристичної діяльності, недостатньо розвинена інфраструктура, неефективне та нераціональне використання природних ресурсів. За цих недоліків Україна відстає від інших держав із схожістю рекреаційно-туристичним природокористуванням. Адже багато наших співвітчизників надають перевагу іноземним курортам, отримуючи майже ту саму ціну, але набагато вищий рівень обслуговування, стаючи інвесторами в економіку іноземних держав та їх привабливості тощо.

Зауважимо, що перспективи майбутніх досліджень полягають у необхідності сформувавши чіткі принципи розвитку рекреаційно-туристичного збалансованого природокористування, а також зменшити негативний вплив на навколишнє природне середовище і збільшити позитивний, забезпечивши не тільки збереження природних ресурсів але і значний прибуток від їх експлуатації, який буде позитивно впливати на поліпшення еколого-економічної безпеки цих регіонів.

Література:

1. Димеденко І.В. Управління розвитком підприємств туристичного бізнесу: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / І.В. Димеденко; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Донецьк, 2015. 18 с.
2. Орлов О. Важливість туристичної галузі зростає. Економіст. 2017. № 10. С. 74.
3. "The World Tourism Organization". URL: <http://www2.unwto.org>
4. "Планета мандрівників": глобальний туризм у сучасному світі. Життя. 2017. URL: <https://hromadske.ua/posts/turyzm-v-suchasnomu-sviti>
5. Куди подорожують українці (ІНФОГРАФІКА). "Слово і діло". 2017. URL: <https://konkurent.in.ua/news/ukrayina/23509/kudi-podorozhuuyut-ukrayinci-infografika.html>
6. Розміщення продуктивних сил України: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я.Б. Олійник та ін.]. Київ КНЕУ, 2000. 364 с.
7. Крачило Н.П. Географія туризму: учеб. пособ. Київ. Вища школа, 2000. 208 с.
8. Котенко Т.М. Розвиток туристично-рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду України в контексті європейських інтеграційних процесів. Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: тези доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. наук., Луцьк, 17—18 трав. 2017 р. Луцьк: Вежа, 2007. С. 480—483.
9. Котенко Т.Н. Развитие туристической деятельности на территориях ПЗФ Украины. Эколого-экономический механизм сохранения биоразнообразия особо охраняемых природных территорий: материалы II Междунар. науч.-практ. конф., Беловежская Пуща, 24—25 мая 2007 г. Брест: Альтернатива, 2017. С. 230—233.
10. Статистичний щорічник України за 2018 рік / за ред. І.М. Жук. Київ. Державна служба статистики України, 2019. 586 с.
11. Розміщення продуктивних сил / [за ред. Ковалевського В.В., Михайлюк О.Л., Семенова В.Ф.]. Київ. Знання, 2016. 516 с.
12. Котенко Т. Розвиток рекреації та туризму в контексті забезпечення гуманітарного розвитку України. Zeszyty naukowe: Uczelnia Warszawskiej im. Marii Skłodowskiej-Curie: kwartalnik. 2015. № 3 (49). С. 215—227.
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року" від

10.03.2017 р., за № 168-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення: 22.05.2017).

14. Cooper C., Jackson S. Destination life cycle: The Isle of Man case study. *Annals of Tourism Research*. 1989. № 16 (3). pp. 377—398.

15. Ступень Н.М. Аналіз функціонування та перспектив розвитку курортно-рекреаційної галузі. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2018. № 1. С. 62—72.

16. Орджоникидзе М.М. Теоретические и методологические основы стратегического управления развитием региональной туристической отрасли и ее продвижением на внутреннем и международном рынках туристических услуг: дис.... д-ра экон. наук: 08.00.05 / М.М. Орджоникидзе. СПб, 2011. 437 с.

17. Williams Peter W. Frameworks for assessing tourism's environmental impacts. In J.R.B. Ritchie and C.R. Goeldner (eds). *Travel, Tourism and, Hospitality Research* (second edition); New York: John Wiley and Sons Inc., 1994, pp. 425—36.

References:

1. Dymedenko, I.V. (2015), *Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstv turystychnoho biznesu* [Extended abstract of candidate's thesis], DonNUET, Donetsk, Ukraine.

2. Orlov, O. (2017), "The importance of the tourism industry is growing", *Ekonomist*, vol. 10, p. 74.

3. The World Tourism Organization (2020), available at: <http://www2.unwto.org> (Accessed 22 may 2020).

4. Hromadske.ua (2017), "Planet of Travelers": Global Tourism in the Modern World", available at: <https://hromadske.ua/posts/turyzm-v-suchasnomu-sviti> (Accessed 22 may 2020).

5. News agency Konkurent (2017), "Where do Ukrainians travel (infographics)", available at: <https://konkurent.in.ua/news/ukrayina/23509/kudi-podorozhuyut-ukrayinci-infografika.html> (Accessed 22 may 2020).

6. Dorohuntsov, S.I. Pityurenko, Yu.I. and Oliynyk, Ya.B. (2000), *Rozmishchennya produktyvnykh syl Ukrayiny* [Distribution of productive forces of Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.

7. Krachylo, N.P. (2000), *Heohrafiya turyzma* [Geography of tourism], Vyshcha shkola, Kyiv, Ukraine.

8. Kotenko, T.M. (2007), "Development of tourist and recreational activities on the territory of the nature reserve fund of Ukraine in the context of European integration processes", *Yevropeys'ki intehratsiyni protsesy i transkordonne spivrobitnytstvo: tezy dop. IV Mizhnarodna naukovo-*

praktychna konferentsiya studentiv, aspirantiv ta molodykh naukovtsiv [European integration processes and cross-border cooperation: abstracts. IV International scientific-practical conference of students, graduate students and young scientists], Vezha, Lutsk, Ukraine, pp. 480—483.

9. Kotenko, T.N. (2017), "Development of tourist activities in the territories of the NWF of Ukraine", *Ekoloho-ekonomychesky mekhanizm sokhranenyua byoraznoobrazyua osobo okhranyaemykh pryrodnykh terrytoryy II Mezhdunaodnaya nauchno-prakticheskaya* [Ecological and economic mechanism for the conservation of biodiversity of specially protected natural territories, The II International scientific-practical conference], *Alternatyva*, Brest, Belorussia, pp. 230—233.

10. Zhuk, I.M. (2019), *Statystychnyy shchorychnyk Ukrayiny za 2018 rik*. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2018], *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny*, Kyiv, Ukraine.

11. Kovalevs'koho, V.V. Mykhaylyuk, O.L. and Semenova, V.F. (2016), *Rozmishchennya produktyvnykh syl*. [Distribution of productive forces], *Znannya*, Kyiv, Ukraine.

12. Kotenko, T.N. (2015), "Development of recreation and tourism in the context of ensuring the humanitarian development of Ukraine", *Zeszyty naykowe: Uczelni a Warszawskiej im. Marii Sklodowskiej-Curie: kwartalnik*, vol. 3 (49), pp. 215—227.

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "On approval of the Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/> (Accessed 22 may 2020).

14. Cooper, C. and Jackson, S. (1989), "Destination life cycle: The Isle of Man case study. *Annals of Tourism Research*", vol. 16 (3), pp. 377—398.

15. Stupen, N.M. (2018), "Analysis of the functioning and prospects of development of the resort and recreational industry", *Marketynh i menedzhment innovatsiy*, vol. 1, pp. 62—72.

16. Ordzhonykydze, M.M. (2011), "Theoretical and methodological foundations of strategic management of the development of the regional tourism industry and its promotion in the domestic and international tourism services markets" Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, St. Petersburg, Russia.

17. Williams, P. W. (1994), "Frameworks for assessing tourism's environmental impacts", *Travel, Tourism and, Hospitality Research* (second edition), John Wiley and Sons Inc., New York, USA, pp. 425—36.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2020 р.